

Izboljšanje bralne pismenosti

Marjetka Dragman

Oš Šmihel

Uporabniki šolske knjižnice so učenci, mladi ljudje, ki jih sistematično skozi vsa leta šolanja opremljamo s spretnostmi za vseživljenjsko učenje. Naša prizadevanja so usmerjena k temu, da ti mladi ljudje postanejo samostojni in učinkoviti uporabniki informacij različnih oblik in na različnih nosilcih.

Uvod

Šolski knjižničarji skozi individualne in skupinske oblike učence motiviramo, usmerjamo, vzgajamo in poučujemo. Šolski knjižničarji imamo to prednost, da poznamo vse učence na šoli in da lahko tudi delamo z vsemi učenci. Pri tem pa moramo biti dovolj občutljivi za njihove potrebe in želje, ki jih pogosto ne znajo prav dobro izraziti.

Za doseg te ciljev moramo šolski knjižničarji imeti znanja in spretnosti z različnih strokovnih področij: bibliotekarstva, pedagogike, splošne in razvojne psihologije, sodobne informacijske in komunikacijske tehnologije, spretnosti timskega in medpredmetnega sodelovanja, znati prepoznati potrebe svojih uporabnikov. Nprestano se trudimo, da je knjižnica prostor, v katerem so dobrodošli vsi učenci, kjer poteka sproščena komunikacija, kar pa zagotavljamo s prijaznostjo, dostopnostjo in urejenostjo. Seveda pa v knjižnici obstajajo določena pravila, ki jih učenci dobro poznajo in jih morajo tudi spoštovati. Šolski knjižničarji se zavedamo pomembnega in odgovornega poslanstva, ki ga imamo, zato radi sprejemamo nove izzive in smo se za doseg ciljev tudi vedno pripravljene dodatno izobraževati.

Kaj nas je spodbudilo k izvajanju prednostne naloge?

Na naši šoli učitelji predmetov, pri katerih se izvaja nacionalno preverjanje znanja, vsako leto naredijo temeljito analizo. Rezultate analize nato posredujejo celotnemu učiteljskemu zboru. Pri analizi učitelj pokaže naloge, ki so bile najbolj pogosto slabo rešene in poda tudi možne razloge za slabši rezultat. Pred tremi leti so učenci naše šole na NPZ dosegli rezultat, s katerim nismo bili zadovoljni. Učitelji so največkrat kot vzrok za slab rezultat omenjali površno branje, nerazumevanje prebranega, preveč časa porabljenega za branje, Poleg tega so rezultati mednarodnih raziskav o bralni pismenosti učencev pokazali, da zaostajamo za najbolj razvitimi državami in da je nujno začeti intenzivno delati na tem področju.

Zavedanje, da otrok, ki ne usvoji tehnike branja in ne bere z razumevanjem, težko pridobi druga znanja in oba že prej omenjena dovolj močna razloga sta me spodbudila, da sem učiteljskemu zboru in vodstvu šole predlagala, da se v prihodnjem šolskem letu sistematično lotimo izboljšav na področju bralne pismenosti, da se imenuje tim strokovnih delavcev, ki bo pripravil akcijski načrt, v izvajanje pa se vključijo vsi učenci in strokovni delavci šole. Gospa ravnateljica je podprla moja prizadevanja ter učiteljski zbor obvestila, da bo v šolskem letu 2010/2011 naša prednostna naloga s področja bralne pismenosti. Imenovala je člane tima (učitelje razredne in predmetne stopnje – tudi učitelje naravoslovnih predmetov), knjižničarko pa imenovala za vodjo tima.

Kakšne cilje smo si zastavili?

Bralno pismen učencev, kar pomeni, da usvoji tehniko branja, bere z razumevanjem in to znanje potem uporabi na vseh področjih življenja. Prav tako mu mora biti branje v veselje. Pri doseganju teh ciljev potrebuje spodbudo in podporo učiteljev in staršev. Od samega začetka smo se zavedali, da bodo naša prizadevanja uspešna samo v primeru, da se bomo dosledno in vztrajno angažirali vsi strokovni delavci. Dogovorili smo se tudi, da bomo jutranje sestanke namenjali tudi izmenjavi primerov dobre prakse.

Prednostna naloga je v prvem letu potekala po naslednjih korakih:

1. KORAK: Ugotovitev stanja

- ▶ **anketni vprašalnik** za učence od 3. do 9. razreda in vse strokovne delavce. Pri učencih od 3. do 5. razreda smo želeli ugotoviti interes za branje, zaznavanje branja kot težke aktivnosti in kompetentnost pri glasnem branju, pri učencih od 6. do 9. razreda pa smo želeli ugotoviti zunanjo motivacijo za branje, interes za branje v socialnem kontekstu, vključenost in zatopljenost v branje ter zaznavanje branja kot težke aktivnosti (ZRSŠ 2006). Z anketnim vprašalnikom za strokovne delavce smo želeli ugotoviti: pogostost uporabe raznolikega bralnega gradiva, delovanje učitelja kot bralnega modela, načini spodbujanja učencev k branju in pogovoru o prebranem, pogostost branja v razredu, tiho-glasno branje učencev, učenje bralnih strategij, sodelovanje s starši za doseganje bralnih ciljev.
- ▶ **diagnostični test** za učence od 3. do 9. razreda, s katerim smo želeli ugotoviti hitrost branja in razumevanje prebranega. Na ta način smo želeli evidentirati učence z bralnimi težavami in jim nato nuditi pomoč (ZRSŠ 2005).

2. KORAK: Postavitev ciljev

Glede na ugotovitve anketnega vprašalnika in diagnostičnega testa smo si zadali naslednje cilje:

- ▶ **pri učencih** povečati motivacijo za branje, izboljšati tehniko branja in razumevanje prebranega
- ▶ **pri učiteljih** okrepiti vlogo učitelja kot bralnega modela, povečati pogostost uporabe raznovrstnega bralnega gradiva, spodbujati učence k branju in pogovoru o prebranem, seznaniti učence z raznovrstnimi bralnimi tehnikami in učnimi strategijami, izboljšati sodelovanje s starši za doseganje bralnih ciljev.

3. KORAK: Pomoč učencem, ki imajo težave pri branju

Evidentirali smo 57 učencev z bralnimi težavami. Pomoč pri branju smo izvajali vsi člani tima in nekateri učitelji prostovoljci, in sicer pred poukom, po pouku in v času

prostih ur učencev. Prvi teden je potekala zelo intenzivno to je vsak dan, nato 4 x tedensko, nato 3x tedensko, nato pa več mesecev 2x tedensko. Prav tako smo vsem učencem zagotovili prostor, kjer je lahko delo potekalo brez motečih dejavnikov. Velik poudarek smo strokovni delavci posvečali izboru različnih bralnih gradiv (leposlovno in poučno gradivo, učbeniki, revije), pri tem pa upoštevali starostno stopnjo oz. zmožnosti učencev. Pri izboru bralnega gradiva so lahko sodelovali tudi učenci. Na samem začetku smo pri učencih testirali hitrost branja in preverili razumevanje prebranega (samostojno obnavljanje in odgovarjanje na vprašanja). Testiranje smo po določenem času ponovili in ga nato izvedli tudi ob koncu šolskega leta.

Izobraževanje staršev in strokovnih delavcev

Staršem smo posredovali vljudnostno pismo. Z njim smo želeli staršem ozavestiti pomen branja za uspešno učenje, hkrati pa smo jih povabili k aktivnejšemu sodelovanju. Prav tako smo pripravili tematski roditeljski sestanek na temo Pomen branja v otrokovem razvoju. Predavateljica je predstavila razvojne korake do samostojnega branja ter spregovorila o pomenu zgodnjega odkrivanja motenj v razvoju branja in pisanja ter disleksiji. Dva učitelja sta za strokovne delavce pripravila predstavitev različnih bralnih učnih strategij. Strokovne delavce sem seznanila z obstoječo strokovno literaturo na temo bralne pismenosti, na spletni strani šole pa sem oblikovala bralni kotiček za starše.

V mesecu juniju smo za strokovne delavce pripravili evalvacijski vprašalnik, ki je vključeval naslednje točke: izvedene dejavnosti, težave, ki so jih imeli pri doseganju ciljev, primeri dobre prakse in predlogi za nadaljnje delo.

Ugotovitve ob koncu prvega leta izvajanja prednostne naloge

- ▶ Učenci so bili pri izvedbi vseh dejavnosti visoko motivirani, ustvarjalni in zadovoljni.
- ▶ Učenci, ki so vztrajno obiskovali pomoč pri branju so napredovali v vseh treh

vidikih bralne pismenosti; motivaciji za branje, tehniki branja in razumevanju prebranega.

- ▶ Poseben uspeh smo zabeležili pri učencih, ki so imeli spodbudno družinsko okolje.

Realizirane dejavnosti v šolskem letu 2011/2012

SEPTEMBER

5 - minutno tiho branje za vse učence in delavce šole. Na ta način smo želeli opozoriti na pomen rednega branja, dvigniti motivacijo za branje in sodelovanje pri prednostni nalogi. Hkrati pa smo začeli z novo bralno sezono branja za Bralno značko.

Učitelji evidentirajo 29 učencev s težavami pri branju. Starše obvestimo, da bomo učencem 2 x tedensko nudili pomoč pri branju. Staršem smo hkrati sporočili, kakšna so naša pričakovanja glede njihove pomoči otrokom. Pogoj za nudenje pomoči pri branju je bilo podpisano soglasje staršev. Kljub temu, da so razredniki posredovali pri starših, 4 osmošolci podpisanega soglasja niso prinesli, zato jim tudi ni bila nudena pomoč pri branju.

Razredniki so na roditeljskem sestanku staršem predstavili cilje prednostne naloge in jim predstavili naša pričakovanja glede sodelovanja.

Učenci od 1. do 5. razreda so mesečno prejeli bralne liste in navodila za beleženje prebranih knjig. Na ta način smo spodbujali branje v družinskem okolju. V mesecu aprilu so najbolj pridni bralci v družinskem okolju prejeli pohvalo.

OKTOBER

Članom tima za prednostno nalogo so se priključili strokovni delavci - prostovoljci, ki so začeli izvajati pomoč učencem pri branju. Nekateri učenci so redno prihajali k branju, nekatere pa je bilo potrebno zelo pogosto tudi spomniti. Pri vseh učencih smo takoj na začetku preverili tehniko branja, razumevanje prebranega in izmerili hitrost branja.

Načrtovane delavnice za starše so se izvajale v okviru programa Beremo in pišemo skupaj, ki ga je na naši šoli izvajal Razvojni izobraževalni center iz Novega mesta.

V program so se vključili nekateri učenci, ki so bili evidentirani kot potrebni pomoči, in njihovi starši. Starši so lahko skozi program spoznali in tudi osvojili različne oblike motiviranja otrok za učenje ter načine, kako pomagati otroku pri učenju. Program je nudil priložnost za sodelovanje med staršem in otrokom pri delu za šolo. Nekateri učenci in starši niso bili dovolj redni in niso vztrajali do konca programa, ki je sicer zajemal 75 ur. Na matični šoli sva se skupaj s šolsko pedagoginjo aktivno vključevali v delavnice.

V oddelkih od 1. do 5. razreda smo začeli z bralno-ustvarjalnim projektom Naša Mala Knjižnica, ki smo ga kasneje razširili v projekt o Finski. Učenci so navdušeno brali, ustvarjali na različnih področjih in v mesecu aprilu na zaključni prireditvi predstavili svoje dejavnosti. Zaključek je bil za učence še posebej zanimiv, saj so se lahko pomerili v hokejski tekmi, športu, ki je na Finskem še kako popularen. Prav tako smo v avli šole naredili razstavo izdelkov, nad katero so bili navdušeni prav vsi obiskovalci šole. O dogajanju smo sproti pisali na spletni strani šole in organizatorja KUD Sodobnost iz Ljubljane.

NOVEMBER in DECEMBER

Oba meseca je še posebej intenzivno potekala izmenjava bralnih doživetij znotraj oddelka in med oddelki. Učenci prve triade so pridno pregledovali in brali knjige iz bralnega kotička, pripovedovali o knjigah, ki so jih prebrali doma in poustvarjali na različnih področjih. Člani knjižničarskega krožka so pripravili uro pravljic z likovnim ustvarjanjem v vseh oddelkih podaljšanega bivanja. V mesecu decembru smo izvedli branje med oddelki. Tako smo povežali mlajše in starejše učence.

JANUAR

Januarja smo imeli intenzivne priprave na kulturni dan, ki smo ga poimenovali dan branja.

Tema: France Prešeren in njegov čas. Predlogem za posamezne razrede smo pripravili člani tima za prednostno nalogo. Učence smo usmerjali v določene skupine, kjer so navdušeno zbirali literaturo, pisali plakate in se pripravljali na predstavitev v oddelku.

FEBRUAR

Izvedli smo dan branja za vse učence. Posamezni učitelji so pripravili besedila, ki so bili osnova za delo v 4-urni delavnici. Zaključek s kvizom o poznavanju življenja in dela Franceta Prešerna smo izvedli v šolski telovadnici.

MAREC

Člani tima smo pripravili program za bralno popoldne, in sicer prvič za učence s težavami pri branju. Učence smo ponovno testirali in ugotovitve oz. priporočila za nadaljnje delo zapisali v poročilu.

APRIL

Člani tima smo izvedli bralno popoldne, ki se ga je udeležilo enajst učencev. Učenci so bili zelo aktivni v iskanju skritega zaklada, kuharski, glasbeni in športni delavnici. Vse delavnice so bile še kako povezane z branjem oz. razumevanjem prebranega, saj sicer ne bi zmogli rešiti marsikatere naloge. Navdušenje med učenci je bilo izredno veliko. Pomembno je, da so učenci sprejeli bralno popoldne kot nagrado za prizadevno branje.

MAJ

Priprava zemljevidov za orientacijski pohod Šport špas ter priprava nalog, ki so bile povezane z razumevanjem prebranega.

JUNIJ

V mesecu juniju pa smo izvedli delavnico za nadarjene učence od 4. do 6. razreda (iskanje zaklada – znanja s pomočjo poučnih knjig, delo smo popestrili z igrami za bogatenje besednega zaklada. Glede na to, da so imele v tem šolskem letu vse študijske skupine na programu Bralno pismenost, sem kot vodja tima organizirala sestanek vseh vodij aktivov na šoli. Pridružila se nam je tudi gospa ravnateljica. Izmenjali smo si informacije, ki smo jih prejeli na različnih študijskih skupinah in se dogovorili, da bomo do konca leta več časa posvetili dejavnostim, ki smo jih poimenovali stalnica in da bomo bralno pismenost bolj povezovali z dnevi dejavnosti na šoli. Med stalnice smo zapisali: redno preverjanje razumevanje prebranega, iskanje

bistva v besedilu, navajanje na natančnost pri branju, povečanje vloge učitelja kot bralnega modela, ki učencem bere glasno, pripoveduje, kaj je prebral, jim svetuje literaturo, razredne zbirke za potrebe pouka, branje med športno vzgojo (tisti, ki ne telovadijo).

O naših dejavnostih smo poročali na radiu Krka, Šolskih razgledih, spletnem časopisu Dolenjski list, na šolski spletni strani in spletni strani KUD Sodobnost iz Ljubljane, ki je organizator NMK, V Šmihelčanu, glasilu Krajevne skupnosti Šmihel.

Pomoč pri branju

Iz poročil strokovnih delavcev o nujenju bralne pomoči je razvidno, da je večina učencev napredovala v vseh treh vidikih bralne pismenosti; motivaciji za branje, tehniki branja, in razumevanju prebranega. Poseben uspeh smo zabeležili tam, kjer je bila nudena spodbuda in podpora tudi s strani staršev. Učenci so brali umeetnostna in neumetnostna besedila, imeli so možnost izbire bralnega gradiva, kar jih je še posebej veselilo. Zelo radi so imeli igre za bogatenje besednega zaklada. Večje težave so se pokazale pri branju neumetnostnih besedil. Večina učencev se težje ustno izraža, na vprašanja odgovarjajo kratko, z eno ali dvema besedami. Iz besedila težje izločijo bistvo.

Šolsko leto 2012/2013

Glavni cilj: osmisliti branje skozi dejavnosti šolskega projekta, prednostnih nalog in dneve dejavnosti ter ohraniti vse uspešne akcije iz preteklega šolskega leta (tiho branje, bralno-ustvarjalni projekt, dan branja, bralno popoldne, bralni kviz). Na vseh predmetnih področjih je potrebno posvetiti veliko časa razumevanju prebranega in sporočanju bistva. Učitelji evidentirajo učence, ki potrebujejo pomoč pri branju.

ZAKLJUČEK

Pri prizadevanjih za izboljšanje bralne pismenosti nas je vseskozi vodilo spoznanje, da moramo vsi strokovni delavci odgovorno sprejeti svojo vlogo in da moramo biti pri našem ravnanju dosledni in

vztrajni. Veliko časa smo posvetili skrbni izbiri raznolikega bralnega gradiva, pri tem pa učencem nudili možnost izbire, izboljšali smo delovanje učitelja kot bralnega modela (ki glasno bere, pripoveduje o prebranem in motivira učence k branju, učence uči rabe bralnih učnih strategij). Branje smo vključevali v vse dejavnosti šole in ga čim bolj osmislili z vsakdanjim življenjem, poukom in dnevi dejavnosti. Dejavnosti, ki smo jih timsko načrtovali smo vsako leto aktualizirali in poskušali narediti še bolj privlačne. Zavedamo se, da mora učenec usvojiti (če ne gre za motnje) bralno tehniko do 9 leta starosti oz. še preden postane branje glavno sredstvo za učenje. Za doseg cilja mora učenec vaditi branje tudi doma, starši pa ga morajo pri tem spremljati. Staršem smo posredovali usmeritve in jim jasno povedali, kakšna so naša pričakovanja glede njihovega sodelovanja. Z veseljem lahko zapišemo, da smo večji uspeh zabeležili prav v primerih, ko so starši sodelovali z nami oz. ko so bili zgled svojim otrokom, spremljali njihovo branje in jih spodbujali. Strokovni delavci opažamo napredek, seveda pa bomo še naprej skrbno spremljali in preverjali razumevanje prebranega, učence pa navajali na sporočanje bistva.

Literatura

- Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje. 2006. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Kako naj šola razvija branje in širšo pismenost: zbornik Bralnega društva Slovenije, Ljubljana, 8. september 2005. 2005. Ljubljana : Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
-